

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА**

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Директор інституту
Засенко В.В. _____

“18” травня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психолого-педагогічна діагностика осіб із порушенням слуху

напрямок підготовки 05 Соціальні та поведінкові науки, 01 Освіта
спеціальність 053 Психологія, 016 Спеціальна освіта

відділ аспірантури і докторантури

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма «Психолого-педагогічна діагностика осіб із порушенням слуху» для здобувачів доктора філософії за напрямом підготовки 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальністю 053 Психологія, 01 Освіта / Педагогіка спеціальністю 016 Спеціальна освіта.
17 с.

Розробники: Литовченко Світлана Віталіївна, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями слуху Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Робочу програму схвалено на засіданні відділу освіти дітей з порушеннями слуху

Протокол від "23" квітня 2020 року № 3.

Завідувач відділу

Литовченко С.В.

Схвалено вченою радою Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за напрямом підготовки (спеціальністю) **05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія, 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта**

Протокол від "14" травня 2020 року № 4

"18" травня 2020 року

Голова вченої ради _____ Засенко В.В.

© Литовченко С.В., 2020 рік

© Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки 01 Освіта	за вибором	
	Напрямок підготовки 053 Психологія 016 Спеціальна освіта		
Модулів – 1	Спеціальність: 053 Психологія 016 Спеціальна освіта	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 16*;10** самостійної роботи студента – 44*;50**	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії	Лекції	
		год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16*; 10** год.	16*; 10** год.
		Самостійна робота	
		44*; 50** год.	44*; 50** год.
		Вид контролю:	
2 залік	2 залік		

*053 Психологія

**016 Спеціальна освіта

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (аспірантів) компетентностей у галузі оцінювання особливих освітніх потреб осіб із порушеннями слуху, які можуть бути застосовані у дослідницькій та викладацькій діяльності.

Завдання:

Формування та розвиток компетентностей здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної діяльності та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності (ЗК)

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Навички міжособистісної взаємодії.
- Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності спеціальності (ФК)

– Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів спеціальної педагогіки та інших наук стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі освіти осіб із особливими освітніми потребами.

– Здатність до виявлення значимих проблем і факторів організації супроводу та підтримки осіб з особливими освітніми потребами (відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності).

– Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати освітнє середовище.

– Здатність до критичного оцінювання наслідків політики у сфері освіти осіб з особливими потребами, визначення рекомендацій стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення освітньої галузі.

– Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

Додатково для освітньо-наукових програм:

Здатність упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

– ознайомлення із сучасними концепціями і теоріями функціонування, обмеження життєдіяльності, розвитку, навчання, виховання і соціалізації осіб з особливими освітніми потребами;

- розуміння соціальної моделі сприйняття інвалідності, за якої потреби не виступають у якості гальмуючих повноцінне функціонування у соціумі, а стимулюють розвиток доступного освітнього середовища;
- започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності;
- критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен

знати:

- сучасні тенденції розвитку освіти осіб з порушеннями слуху;
- методики проведення оцінки (способи адаптації загальних методик) та визначення особливих освітніх потреб дитини з порушеннями слуху;
- як застосовувати результати оцінювання при організації освітнього середовища для дітей з порушеннями слуху, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості освітніх послуг та управлінських рішень.

вміти:

- аналізувати результати комплексного психолого-педагогічного оцінювання розвитку дитини, визначати потреби, планувати організацію освітнього середовища та необхідного супроводу;
- застосовувати знання щодо визначення особливих освітніх потреб осіб із порушеннями слуху при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності;
- оцінювати стан розвитку психолого-педагогічної діагностики осіб із порушеннями слуху, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення освіти осіб з порушеннями слуху;
- демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності;
- відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам психолого-педагогічної роботи.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Актуальні підходи до навчання та розвитку дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти.

Тема 1. Соціальна модель розуміння порушення слуху.

Соціальний підхід до розуміння інвалідності. Принципи недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Сучасні тенденції розвитку освіти осіб з порушеннями слуху. Медичний (аудіологічний) та соціокультурний підходи до проблеми глухоти. Концепція розвитку системи освіти дітей із порушеннями слуху в Україні (О. Таранченко, О. Федоренко). Концепція розвитку дошкільної

освіти дітей із порушеннями слуху (В. Жук, В. Литвинова, О. Таранченко, О. Федоренко, В. Шевченко).

Тема 2. Складові успіху у розвитку дитини з порушенням слуху.

Міжнародні стандарти організації комплексного супроводу дітей з порушеннями слуху. Послуги раннього втручання для дітей з порушеннями слуху. Сучасні педагогічні підходи в освіті дітей з порушеннями слуху. Ключові детермінанти: раннє виявлення; слухова допомога, адекватне слухопротезування та/або розвиток жестомовної компетентності, психолого-педагогічний супровід. Розвивальне освітнє середовище та забезпечення комунікації. Гнучкість змісту та індивідуалізація процесу навчання і реабілітації. Додаткові послуги: розвиток слухового (слухо-зорового, слухо-зоро-тактильного) сприймання, усного та писемного мовлення, формування жестомовної комунікативної компетентності тощо.

Тема 3. Особливості мовленнєво-комунікативної, когнітивної, емоційно-вольової сфер розвитку дітей з порушеннями слуху та загальні рекомендації щодо освітньої діяльності.

Особливості фізичного розвитку дітей з порушеннями слуху. Особливості мовленнєвого розвитку, провідний спосіб комунікації для дитини. Особливості розвитку когнітивної, емоційно-вольової сфер розвитку дітей з порушеннями слуху. Бар'єри у налагодженні комунікації, отриманні інформації в повному обсязі. Напрями проведення комплексного оцінювання, визначення компетенцій, потреб, рекомендацій (адаптації/модифікації). Діяльність інклюзивно-ресурсних центрів, технологія підготовки висновку ІРЦ.

Змістовий модуль 2. Визначення особливих освітніх потреб та відповідної стратегії підтримки дитини в освітньому середовищі.

Тема 4. Сучасні інклюзивні підходи до особливих освітніх потреб.

Інклюзивний підхід (як освітній підхід, не лише напрям розвитку спеціальної педагогіки). Вихідні положення щодо визначення особливих освітніх потреб. Зміна підходів до визначення необхідних для дитини послуг: відмова від опори на категорії порушень, натомість насамперед врахування індивідуальних особливостей розвитку, потреб. Сучасні класифікації особливих освітніх потреб. Особливі освітні потреби дітей з порушеннями слуху, міра їх прояву та специфічність, детермінанти успіху в освіті та соціалізації. «Особливі потреби родини» дитини з порушеннями слуху. Особливості забезпечення потреб в різних умовах навчання (спеціальні, інклюзивні; дистанційна форма).

Тема 5. Від нозологічного підходу до визначення особливостей функціонування та участі в освітньому процесі.

Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я. Діти і підлітки» (МКФ-ДП): розуміння про функціонування дитини в різних контекстах. Функціонально-компетентнісний підхід до визначення

особливих освітніх потреб дитини. Пристосування курикулуму (оцінювання потенційних можливостей дитини, визначення і здійснення необхідних змін під час використання поточного навчально-виховного змісту).

Тема 6. Науково доказові методики проведення оцінки та визначення особливих освітніх потреб.

Особливості адаптації методик оцінювання (діагностики) для дітей з порушеннями слуху. Методики визначення рівня розвитку пізнавальних можливостей та мовлення дітей різних вікових груп; сформованості готовності до шкільного навчання. Стартовий пакет методик ІРЦ для оцінювання особливих освітніх потреб як світовий стандарт діагностики (діагностування лише в контексті визначення особливостей).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усьо го	у тому числі				
		л	п	с	залік	екзамен		л	п	с	залік	екзамен
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
<i>Змістовий модуль 1.</i>												
<i>Актуальні підходи до навчання та розвитку дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти</i>												
Тема 1. Соціальна модель розуміння порушення слуху.	10* 6**	-	3* 1**	7* 5**			10* 6**	-	3* 1**	7* 5**		
Тема 2. Складові успіху у розвитку дитини з порушенням слуху.	10* 12**	-	3* 2**	7* 10**			10* 12**	-	3* 2**	7* 10**		
Тема 3 Особливості мовленнєво-комунікативної, когнітивної, емоційно-вольової сфер розвитку дітей з порушеннями слуху та загальні рекомендації щодо освітньої діяльності.	10* 12**	-	2* 2**	8* 2**			10* 12**	-	2* 2**	8* 2**		
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	30	-	8* 5**	22* 25**			30	-	8* 5**	22* 25**		
Змістовий модуль 2.												
<i>Визначення особливих освітніх потреб та відповідної стратегії підтримки дитини в освітньому середовищі</i>												

Тема 4. Сучасні інклюзивні підходи до особливих освітніх потреб	10* 6**	-	3* 1**	7* 5**			10* 6**	-	3* 1**	7* 5**		
Тема 5. Від нозологічного підходу до визначення особливостей функціонування та участі в освітньому процесі..	10* 12**	-	3* 2**	7* 10**			10* 12**	-	3* 2**	7* 10**		
Тема 6. Науково доказові методики проведення оцінки та визначення особливих освітніх потреб.	10* 12**	-	2* 2**	8* 10**			10* 12**	-	2* 2**	8* 10**		
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	30	-	8* 5**	22* 25**			30	-	8* 5**	22* 25**		
ІНДЗ	-	-	-	-			-	-	-	-	-	
Усього годин	60		16* 10**	44* 50**	2		60		16* 10**	44* 50**	2	

c – самостійна робота

* 053 Психологія

**016 Спеціальна освіта

5. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Змістовий модуль 1.</i>		
<i>Актуальні підходи до навчання та розвитку дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти</i>		
1	Соціальна модель розуміння порушення слуху	3* 1**
2	Складові успіху у розвитку дитини з порушенням слуху	3* 2**
3	Особливості мовленнєво-комунікативної, когнітивної, емоційно-вольової сфер розвитку дітей з порушеннями слуху та загальні рекомендації щодо освітньої діяльності	2
<i>Змістовий модуль 2.</i>		
<i>Визначення особливих освітніх потреб та відповідної стратегії підтримки дитини в освітньому середовищі</i>		
4	Сучасні інклюзивні підходи до особливих освітніх потреб	3* 1**
5	Від нозологічного підходу до визначення особливостей функціонування та участі в освітньому процесі	3* 2**

6	Науково доказові методики проведення оцінки та визначення особливих освітніх потреб	2
<i>Разом:</i>		16* 10**

* 053 Психологія

**016 Спеціальна освіта

6. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії:

1. Підготовка до аудиторних занять – 10 год.
2. Підготовка до контрольних заходів – 20 год.
3. Опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях – 14 год.*; 20 год. **

Усього – 44 год. *; 50 год. **

Звіти про самостійну роботу не надаються. Вивчення відповідного матеріалу перевіряється під час поточного та підсумкового контролю знань.

Завдання для самостійної роботи здобувачів з опрацювання питань, які не розглядаються на аудиторних заняттях

№ з/п	Назва теми	Зміст	Кількість годин
<i>Змістовий модуль 1. Актуальні підходи до навчання та розвитку дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти</i>			
1	Соціальна модель розуміння порушення слуху	Соціокультурний, особистісно-орієнтований, компетентнісний підходи в освіті дітей з порушеннями слуху. Обмеження як результат дискримінації з боку суспільства, а не стану людини.	2* 3**
2	Складові успіху у розвитку дитини з порушенням слуху	Сучасні вимоги до організації супроводу дітей з порушеннями слуху: відповідність нормативно-правовому забезпеченню, інноваційним психолого-педагогічним підходам, перспективи розвитку спеціальної освіти.	2* 3**

3	Особливості мовленнєво-комунікативної, когнітивної, емоційно-вольової сфер розвитку дітей з порушеннями слуху та загальні рекомендації щодо освітньої діяльності	Оцінка відповідно до основних сфер розвитку дитини (фізичної, мовленнєвої, когнітивної, емоційно-вольової) та освітньої діяльності; визначення компетенцій, потреб та рекомендацій.	2* 3**
<i>Змістовий модуль 2.</i>			
<i>Визначення особливих освітніх потреб та відповідної стратегії підтримки дитини в освітньому середовищі</i>			
4	Сучасні інклюзивні підходи до особливих освітніх потреб	Міжнародні документи, Закони України, інші нормативно-правові акти у сфері освіти, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, соціального захисту, охорони здоров'я. Сучасні психолого-педагогічні дослідження з проблеми визначення потреб (Е. Данілавічюте, І. Луценко, А. Колупаєвої, Н. Компанець, Т. Скрипник, О. Таранченко, О. Федоренко та ін.).	2* 3**
5	Від нозологічного підходу до визначення особливостей функціонування та участі в освітньому процесі	Теорія функціонування, що пояснює закономірності та особливості розвитку, обмеження життєдіяльності, пов'язані зі станом здоров'я, з позиції організму, особи та суспільства.	3* 4**
6	Науково доказові методики проведення оцінки та визначення особливих освітніх потреб	Спостереження як метод наукового дослідження. Опитування як метод збору психолого-педагогічної інформації (анкетування, інтерв'ю, фокус-група). Принципи діагностичної роботи з сім'єю.	3* 4**
<i>Разом:</i>			14*

* 053 Психологія

**016 Спеціальна освіта

Завдання для самостійної роботи здобувачів можуть варіювати і змінюватися згідно обраній здобувачем темі дисертаційного дослідження та відповідно до його завдань психолого-педагогічної діагностики.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських (практичних) занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання для здобувачів доктора філософії дозволяє їм набути вмінь застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач та навичок застосовувати відповідні до задачі дослідження методи психолого-педагогічної діагностики на практиці.

Контрольна робота виконується за принципом її відповідності чи близькості обраній здобувачем темі дисертаційного дослідження. Обсяг контрольної роботи – 10-12 сторінок формату А-4.

8. Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:
  - методи формування свідомості (пояснення, бесіда, диспут, дискусії, метод прикладу, робота з літературою тощо);
  - методи організації діяльності і формування позитивного соціального досвіду (вправа, вимога, тренінг тощо);
  - методи стимулювання і мотивації діяльності та поведінки (емоційний вплив, заохочення тощо);
  - методи контролю ефективності освітнього процесу (діагностика, аналіз результатів діяльності, самоаналіз тощо).
2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

9. Методи контролю

Поточний контроль знань з навчальної дисципліни проводиться у формі письмового тестування. Здобувачам пропонується 30 тестових завдань. Також здобувачі готують 2 презентації / письмові роботи на теми, запропоновані викладачем чи обрані самостійно.

На практичних заняттях запроваджуються різні навчальні технології: методи і методики психолого-педагогічного діагностичного дослідження; мозковий штурм; презентації; аналіз конкретної ситуації; робота в малих групах; пакет візуального супроводження; письмовий контроль знань; індивідуальне та групове опитування; перехресна перевірка завдань з наступною аргументацією виставленої оцінки тощо.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (контрольна робота здобувачів заочної форми навчання) захищається перед викладачем.

Підсумковий контроль знань – залік.

10. Розподіл балів, які отримує здобувач доктора філософії

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів з навчальної дисципліни «Психолого-педагогічна діагностика осіб із порушеннями інтелектуального розвитку» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку; характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати методи психолого-педагогічної діагностики та психопрофілактики на практиці;
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на практичних, результати самостійної роботи студентів) проводиться у % від кількості балів, виділених на завдання, із заокругленням до цілого числа за критеріями:

- 0% – завдання не виконано;
- 40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

- 60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Оцінювання результатів компетентності здобувача з навчальної дисципліни передбачено у 100-бальній шкалі та оцінюється на підставі сумарного оцінювання усіх тем.

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота: 60 балів								Залік	Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	100
2	2	9	9	9	10	10	9		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Результати навчання проставляються за двома шкалами (див. табл. нижче). Позитивні оцінки виставляються тільки тим здобувачам, які виконали всі види навчальної роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни і набрали за результатами поточного та підсумкового контролів не менше 60 балів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій.
2. Рекомендована література та Інтернет-джерела.
3. Методичні вказівки.
4. Орієнтовна тематика реферативних досліджень, творчих робіт, повідомлень.

5. Контрольні завдання для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.
6. Запитання і завдання до іспиту.

12. Рекомендована література

Базова

1. Дитина з порушенням слуху: посібник / С.Литовченко, В.Жук, О.Таранченко. — Ранок, Кенгуру. — 56 с. *Режим доступу:* <http://lib.iitta.gov.ua/>.
2. Дитина з порушенням слуху: навігація для батьків: посібник / С.Литовченко, В.Жук, О.Таранченко, В.Литвинова, Н.Піканова. — К., 2018. *Режим доступу:* <https://lib.iitta.gov.ua/>.
3. Засенко В. В., Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії : Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / за ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — С. 68-77. *Режим доступу:* <https://lib.iitta.gov.ua/706242/>.
4. Засенко В. В., Прохоренко Л. І. Освіта «особливих» дітей: стратегія розвитку. — Рідна школа, № 3-4, 2019. — С. 48-52.
5. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. — Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. — 300 с.
6. Навчання дітей із порушеннями слуху : навчально-методичний посібник / С. В. Кульбіда та ін. — Харків : Видво «Ранок», 2019. — 216 с. *Режим доступу:* <http://lib.iitta.gov.ua/719471/1/>.
7. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 304 с. *Режим доступу:* <https://lib.iitta.gov.ua/719075/>.
8. Освіта дітей з порушеннями слуху : сучасні тенденції та технології: навчально-методичний посібник / С.Литовченко, О.Таранченко, В.Жук, В.Шевченко, В.Литвинова, О.Федоренко. — К., 2011 р.
9. Таранченко О.М., Федоренко О. Ф. Концепція розвитку системи освіти дітей із порушеннями слуху в Україні. — Особлива дитина: навчання і виховання, №1, 2015. — С. 27-33.
10. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / за ред. М.А. Порошенко. — Київ, 2018.
11. Bryman, A. (2004). Social research methods. Oxford: Oxford University Press. Grinnell, M.R. Jr. & Unrau, Y.A. (Eds.). (2004). Social work research and evaluation: Quantitative and qualitative approaches. New York: Oxford University Press.
12. J. Deppeler, T. Loreman, R. Smith, Teaching and learning for all. In J. Deppeler, T. Loreman, R. Smith, and L. Florian. (Eds.), Inclusive pedagogy across the curriculum. International perspectives on inclusive education. London: Emerald Group Publishing. Find this resource, Vol. 7, p. 1-10, 2015.

13. T. Loreman, D. McGhie-Richmond, A Kolupaieva, O. Taranchenko, et al. A Canada-Ukraine collaborative initiative for inclusive education in Ukraine: Participant perspectives. *School Effectiveness and School Improvement*, 27(1), p. 24-44, 2016.

14. T. Loreman, *Pedagogy for Inclusive Education*, Oxford Research Encyclopedia of Education, Oxford University Press USA, 2019.

15. S. Schwab, U. Sharma, T. Loreman, "Are we included? Secondary students' perception of inclusion climate in their schools", *Teaching and Teacher Education*, 75, p. 31-39, 2018.

Допоміжна

1. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання : навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва та ін. — Харків : Видавництво «Ранок», 2019. — 216 с. *Режим доступу:* <https://lib.iitta.gov.ua/719558/>.

2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. — Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. — 278 с.

3. Данілавичюте Е. А. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. — *Особлива дитина: навчання і виховання*, №3 (87), 2018. — С. 7-18.

4. Діти з особливими потребами в освітньому просторі : Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», 10-11 жовтня 2019 року, Чернігів (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка)]. — Київ : Симоненко О. І., 2019 – 320 с. *Режим доступу:* <http://ispukr.org.ua/?p=5200#.XsT159QS9H0>.

5. Литовченко С.В. Діяльність ІРЦ у системі підтримки дітей з особливими освітніми потребами: актуальні питання. — *Особлива дитина: навчання і виховання*, №4 (92), 2019. — С. 30-36.

6. Методичні рекомендації з фізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями слуху / В. М. Шевченко. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. — 48 с.

7. Особливості розвитку, навчання та виховання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку: науково-методичний посібник / за ред. Литовченко С.В. — К: Педагогічна думка, 2011. — 128 с.

8. Стежки у світ : навчально-наочний посібник для роботи з дошкільниками з порушеннями слуху (у 3 книгах) / В.В. Жук, О.Ф. Федоренко, В.В. Литвинова, Н.Л. Максименко, Л.В. Борщевська, С.В. Литовченко. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. — 236 с.

9. Стежки у світ : програма розвитку дітей дошкільного віку зі зменшеним слухом / Жук В.В., Литовченко С.В., Максименко Н.Л. [та ін.]. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. — 248 с

10. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 21 червня 2018 року. — К.: «Наша друкарня». — 2018. — 176 с. *Режим доступу:* <http://ispukr.org.ua/?cat=18&paged=2#.XsTnhtQS9H0>.

11. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А.Є. Конверського. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.

12. Практична психологія в інклюзивному середовищі : матеріали I Всеукр. наук. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 21 лютого 2019 року) / За заг. ред. В. А. Вінс, Т. М. Кузьменко, І. М. Зозуля – Переяслав-Хмельницький: Видавець Я. М. Домбровська., 2019. – 248 с. *Режим доступу:* <http://ispukr.org.ua/?cat=17#.XsTm8NQS9H3>.

113. Психолого-педагогічні стратегії безбар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (12 березня 2019 р., м. Київ) / Упорядн.: Костенко Т. М., Кондратенко С. В., Легкий О. М. – Київ : Інтерсервіс, 2019. – 52 с. *Режим доступу:* <http://ispukr.org.ua/?cat=17#.XsTm8NQS9H3>.

13. Інформаційні ресурси

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. *Режим доступу:* <http://ispukr.org.ua/>, <http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fspe=5Fped/>; [Відділ освіти дітей з порушеннями слуху http://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0118U003346/](http://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0118U003346/) (2018-2019), [Лабораторія сурдопедагогіки http://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0115U000202/](http://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0115U000202/) (2015-2017).

Особлива дитина: навчання та виховання. *Режим доступу:* http://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child.

Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. *Режим доступу:* https://spp.org.ua/index.php/26_02_2020.

Український соціологічний журнал. *Режим доступу:* <http://www.sau.kiev.ua/magazine.html>

Бібліотеки

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. *Режим доступу:* <http://www.nbuv.gov.ua/>

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського НАПН України. *Режим доступу:* <http://www.dnpb.gov.ua/>

Електронна бібліотека НАПН України. *Режим доступу:* <https://lib.iitta.gov.ua/561/>

Наукові та громадські установи

Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи. *Режим доступу:* <http://www.psyua.com.ua>.

Інститут проблем виховання НАПН України. *Режим доступу:* <http://ipv.org.ua/>.

Інститут соціології НАН України. *Режим доступу:* http://www.isoc.com.ua/institute/about_inst_lite.php.

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України. *Режим доступу:* <http://www.idss.org.ua/>

Соціологічна асоціація України. *Режим доступу:* <http://www.sau.kiev.ua/>

Соціальні служби

Психологічна служба системи освіти України. Режим доступу:
<http://psyua.com.ua/>

Психологічна служба системи освіти України / Законодавство. Режим доступу: <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>

Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді. Режим доступу:
<http://vsirivni.com.ua/facilities/derzhavna-sots-alna-sluzhba-dlya-s-m-d-tei-ta-molod>

Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Режим доступу: <http://www.ssm.kiev.ua/>.

Корисні посилання щодо нормативної бази

Міністерство освіти і науки України. Офіційний веб-сайт:
<http://www.mon.gov.ua/>.

Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-сайт:
<http://www.mlsp.gov.ua/>.

Міністерство юстиції України Офіційний. веб-сайт:
<http://www.minjust.gov.ua/>.

Міністерство охорони здоров'я України. Офіційний веб-сайт:
<http://www.moz.gov.ua/>.

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом інституту і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролів.
2. Розробляється викладачем. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні вченої ради і затверджується головою вченої ради.
3. Інститутом можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Робочої програми навчальної дисципліни».
4. Формат бланка – А4 (210×297 мм).